

Kasvun ja oppimisen lautakunta 13.12.2023 § 199

§ 199

Valtuustokysymys lapsen oikeuksien toteutumisesta ja lapsibudjetoinnista

Valmistelijat / lisätiedot:
Kaarnalehto Annika
Saloranta-Eriksson Outi
Kilpeläinen Anna
Plosila Riina
Leppänen Marianne
Yli-Leppälä Henna
Valkonen Maria
Järvinen Tiina
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Rinta-Aho Harri

Kasvun ja oppimisen lautakunta antaa selostusosan mukaisen lausunnon valtuutettu Ira Hietanen-Tanskasen ja 41 muun valtuutetun 20.11.2023 jättämään valtuustokysymykseen lapsen oikeuksien toteutumisesta ja lapsibudjetoinnista Espoossa.

Käsittely

Hietanen-Tanskanen esitti Kurrin, Koposen, Hagerlundin, puheenjohtaja Räfän ja Kosken kannattamana seuraavan toivomuksen:

”Lautakunta toteaa, että erityisesti kasvun ja oppimisen toimialalla tehdään hyvää työtä lapsen oikeuksien edistämiseksi. Lautakunta on erityisen tyytyväinen, että toimialalla on ohjeistettu lapsivaikutusten arvioinnista. On myös hienoa, että koulutusta on tarjottu kaupungin työntekijöille. Lautakunta katsoo, että olisi tärkeää, että lapsen oikeuksien edistämistä, lapsistrategian toteuttamista kuten lapsivaikutusten arviointia johdettaisiin ja seurattaisiin koko kaupungintasolla. Lisäksi lautakunta toivoo, että Espoo ottaa käyttöön lapsibudjetoinnin mahdollisimman pian ja liittyy UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -ohjelmaan.”

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja Räf tiedusteli, voidaanko Hietanen-Tanskasen toivomus hyväksyä. Koska sitä ei vastustettu, puheenjohtaja totesi sen tulleen yksimielisesti hyväksytyiksi.

Päätös

Kasvun ja oppimisen lautakunta antoi selostusosan mukaisen lausunnon valtuutettu Ira Hietanen-Tanskasen ja 41 muun valtuutetun 20.11.2023 jättämään valtuustokysymykseen lapsen oikeuksien toteutumisesta ja lapsibudjetoinnista Espoossa.

Lisäksi lautakunta totesi, että erityisesti kasvun ja oppimisen toimialalla tehdään hyvää työtä lapsen oikeuksien edistämiseksi. Lautakunta on erityisen tyytyväinen, että toimialalla on ohjeistettu lapsivaikutusten

arvioinnista. On myös hienoa, että koulutusta on tarjottu kaupungin työntekijöille. Lautakunta katsoo, että olisi tärkeää, että lapsen oikeuksien edistämistä, lapsistrategian toteuttamista kuten lapsivaikutusten arviointia johdettaisiin ja seurattaisiin koko kaupungintasolla. Lisäksi lautakunta toivoo, että Espoo ottaa käyttöön lapsibudjetoinnin mahdollisimman pian ja liittyy UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -ohjelmaan.

Selostus

Valtuustokysymys

Ira Hietanen-Tanskanen ja 41 muuta kaupunginvaltuutettua ovat 20.11.2023 jättäneet valtuustokysymyksen lapsen oikeuksien toteutumisesta ja lapsibudjetoinnista Espoossa.

Valtuustokysymyksessä todetaan, että lasten ja nuorten asiat korostuvat sote-uudistuksen myötä kuntien toiminnassa entistä enemmän. Kaupunginhallitus on 14.3.2022 § 87 käsitellyt valtuustolle tehtävää ehdotusta Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman hyväksymisestä vuosille 2022–2025 ja on samalla päättänyt, että Espoo osallistuu lapsibudjetoinnin kehittämiseen osana valtakunnallista verkostomaista työtä sote-uudistuksen voimaantultua.

Valtuustokysymyksessä esitetään seuraavat kysymykset:

1. Miten Espoossa eri toimialoilla edistetään ja seurataan lapsen oikeuksien ja kansallisen lapsistrategian toteutumista? Kuka tai ketkä tätä työtä johtavat kaupungin tasolla?
2. Miten lapsibudjetoinnin kehittäminen Espoossa on alkanut?

Valtuustokysymys liittyy Espoo-tarinaa, jonka mukaan kaupungin tavoitteena on olla Suomen paras kaupunki lapsille, nuorille ja lapsiperheille. Kysymys liittyy myös kasvun ja oppimisen toimialan tarinaan, jonka ohjaamana henkilöstö työskentelee yhdessä oppijoiden ja huoltajien kanssa siten, että jokaiselle lapselle ja nuorelle löydetään parhaat edellytykset kasvaa, kehittyä, oppia ja osallistua sekä ohjatussa toiminnassa että vapaa-ajalla. Hyvinvointia tukevaa toimintaa rakennetaan yhdessä.

Valmistelu

Lausunto on valmisteltu kasvun ja oppimisen toimialan tulosityksiköiden, toimialan esikunnan, elinvoiman tulosalueen ja kaupunkiympäristön toimialan yhteistyönä. Lausunto käsitellään kasvun ja oppimisen lautakunnassa 13.12.2023 ja svenska rum -lautakunnassa 14.12.2023.

Kansallinen lapsistrategia, lasten oikeudet ja lapsibudjetointi

Suomen ensimmäinen kansallinen lapsistrategia julkaistiin 23.2.2021 ([Valtioneuvoston julkaisu 2021:8](#)). Sen tavoitteena on aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi. Strategian taustalla ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen neljä yleisperiaatetta: syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen, sekä lapsen osallisuus. Strategiaan on kirjattu lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen nykytila Suomessa sekä keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet niiden edistämiseksi. Lapsistrategia on tarkoitettu ohjaamaan hallituskausittain laadittavaa toimeenpanosuunnitelmaa. Pääministeri Orpon hallituksen toimeenpanosuunnitelma on valmisteilla ja julkaistaan talvella 2024.

Lapsibudjetointi tarkoittaa talousarvion tarkastelemista lapsen oikeuksien näkökulmasta. Valtuustokysymyksessä viitataan kaupunginhallituksen päätökseen [14.3.2022 § 87](#), jonka mukaan Espoo osallistuu lapsibudjetoinnin kehittämiseen osana valtakunnallista verkostomaista työtä sote-uudistuksen voimaantultua. Valtakunnallisessa verkostomaisessa työssä on käynnissä syyskuussa 2023 alkanut pilotointivaihe. Kyseisessä hyvinvointialueiden toiminnan kehittämiseen tähtäävässä kansallisen lapsibudjetoinnin pilotoinnissa vuosille 2023-2024 ovat mukana Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueet. Pilotin yhteyteen luodaan verkosto hyvinvointialueista ja kunnista, jotka tällä hetkellä kehittävät tai aikovat kehittää lapsibudjetointia alueellaan. Pilotin aikana tullaan järjestämään työpajoja kaikille verkoston jäsenille ja jakamaan säännöllisesti tietoa kehittämistyön etenemisestä eri alueilla.

Vastaukset valtuustokysymyksiin

1. Miten Espoossa eri toimialoilla edistetään ja seurataan lapsen oikeuksien ja kansallisen lapsistrategian toteutumista?

Kasvun ja oppimisen toimialan perustehtävä toteuttaa lapsen oikeuksia. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa kunnioittamaan ja noudattamaan siinä taattuja lapsen oikeuksia myös kaikessa opetuksessa ja kasvatuksessa. Sopimus antaa opetukselle oikeudellisen perustan. Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet velvoittavat kaikkia lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä. Myös lukion päätöksissä ja toiminnassa lapsen oikeuksien sopimuksella on tärkeä ohjaava merkitys.

Lapsen oikeudet huomioidaan kaikissa toimialan opetussuunnitelmissa. Näissä ohjataan huomioimaan oppilaiden näkemykset opetuksen suunnittelussa ja koulutyössä, ja siksi lasten osallisuus on luonteva osa kasvatus- ja koulutyötä. Jo esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa muun muassa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Perusopetuksessa lapsen oikeuksiin tutustutaan uskonnon ja elämäntutkimustiedon sekä terveystiedon oppiaineiden opetuksessa. Myös laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus – ”Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen” - ohjaa tutkimaan lasten oikeuksia osana eri oppiaineiden opetusta.

Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista seurataan osana vuosittaisia arviointikyselyitä. Tulosityksiköissä on myös useita lapsia ja nuoria osallistavia toimintamalleja, kuten oppilas- ja opiskelijakuntatoiminta sekä osallistava budjetointi, mm. ManiMiitti.

Kasvun ja oppimisen toimiala on sitoutunut edistämään kansallista lapsistrategiaa. Kasvun ja oppimisen toimialan henkilöstöä on kannustettu osallistumaan lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman suurimpaan toimenpiteeseen, 16.2.2023 julkaistuun maksuttomaan lapsen oikeuksien verkkokoulutukseen ammattilaisille. Koulutukset ovat osa kansallisen lapsistrategian jalkautusta ja niistä on kerrottu mm. kaupungin henkilöstön Essi-intranetissä viimeksi Lapsen oikeuksien viikolla 20.11.2023. Samassa yhteydessä muistutettiin myös lapsivaikutusten arvioinnista päätöksenteossa, jossa on sovittu kaupungin tasolla käytettävien päätösten vaikutusten ennakoarviointiohjeistuksia ja lomakkeita, joista on oma Essi-sivunsa. Ohjeistusta on myös tarkennettu 3.10.2023 kasvun ja oppimisen toimialan johtoryhmässä.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ohjausryhmän tehtävänä on seurata Espoon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden toteutumista. Espoon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2022-2025 on huomioitu lasten oikeudet. Kansallisen lapsistrategian näkökulmasta hyvinvointisuunnitelman periaatteissa korostuvat erityisesti lapsen osallisuuden vahvistaminen ja eriarvoisuuden torjunta sekä lasten ja perheiden tarpeita vastaavien palvelujen vahvistaminen. Toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnissa hyödynnetään mm. kouluterveyskyselyn tuloksia, ja niistä raportoidaan seuraavaksi tilinpäätöksen yhteydessä alkuvuodesta 2024.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen suunnitelma (Yhdessä vahvaksi yhteisöksi – Ei kiusaamiselle) on päivityksen alla sen tultua osaksi Espoon opiskeluhoitosuunnitelmaa. Toimenpiteitä kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumiseen on toteutettu syksyn aikana mm. kiusaamisesta ja häirinnästä kertovan [Mutteri ja Vatupassi](#)-videon ja tehtäväkorttien muodossa, jonka tekoon myös oppilaskuntia oli osallistettu. Kouluilla on käytössä K-0+ työntekijät vaikeiden kiusaamis- ja väkivaltatilanteiden tueksi. Lisäksi somessa tapahtuvaan kiusaamiseen ja häirintään puuttumista tuetaan [Someturva](#)-palvelulla, joka on nyt käytössä kaikilla kouluilla perusopetuksesta lukioihin.

Elinvoiman tulosalueen tulosityksiköt edistävät kaikki omilla toimillaan lapsen oikeuksien ja kansallisen lapsistrategian toteutumista. Valtuusto päätti [20.11.2023 § 132](#), että kaupunkitasoinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ja siihen kytkeytyvistä kokonaisuuksista, siirtyy konsernihallinnosta elinvoiman tulosalueen vastuulle perustettavaan esikuntaan 1.1.2024 alkaen. Esikunta vastaa jatkossa myös asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisestä ja sen ohjauksesta.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 31 artiklan mukaan lapsella on oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Kulttuurin tulosityksikkö vastaa tähän tarpeeseen monella tasolla: kirjastot tarjoavat lapsille matalan kynnyksen mahdollisuuden vieraillla mitä mielikuvituksellisimmissa maailmoissa. Ne toimivat myös yhteisöllisinä ja omaehtoisina kohtaamispaikkoina paitsi perheille, myös nuorille. Tänä vuonna alkanut yhteistyö neuvoloiden kanssa antaa eväitä koko elämän mittaiselle kulttuurimatkalle. Joskus matka aloitetaan jo ennen syntymää: Tapiola Sinfoniettan kummilasten kanssa musisoidaan jo silloin, kun vauvat ovat vielä kohdussa. Lasten kulttuurikeskus Aurora tarjoaa espoolaisille lapsille monipuolisia ja laadukkaita kulttuurielämyksiä. Harrastamisen Suomen mallin kautta lapset ja nuoret pääsevät toteuttamaan itseään valitsemallaan tavalla. Lasten ja nuorten osallisuus huomioidaan laajasti toiminnan suunnittelussa, kuten sopimuksen artikla 12 edellyttää.

Liikunnan ja urheilun tulosityksikön periaate on: "Jokaisella on oikeus saada mahdollisuus". Yksikössä on yhdessä seurojen kanssa rakennettu maksuton harrastuspolku 2–20 –vuotiaille. Se kerää viikoittain yli 2500 lasta ja nuorta harrastusten pariin noin 150 eri ryhmässä. Toiminnalla tavoitetaan 6–7 % kaikista espoolaisnuorista ja 13–15 % niistä nuorista, jotka eivät ole mukana seuratoiminnassa. Yläkoulujen kanssa yhteistyössä panostetaan yläkoululaisten harrastusiltapäivään. Mukana keskiviikkoiltapäivisin on yli 1000 lasta ja nuorta. Näistä hieman yli 10 % on sellaisia, jotka eivät harrasta ja 900 harrastavaa nuorta saa

mahdollisuuden vapaailtaan ja tärkeään sosiaaliseen toimintaan perheen ja ystävien kanssa. Yksi seurojen avustusperiaatteista on seuratoiminnan vastuullisuus ja kestävä kasvatuksen periaatteisiin sitoutuminen. Lasten ja nuorten eteen Espoossa toimii noin 300 seuraa lähes 100 lajissa. Jäseniä on seuroissa yhteensä noin 48 000, arviolta 35 000 lasta. Liikunnan ja urheilun avustukset kohdentuvat pelkästään alle 20-vuotiaille nuorille harrastajamäärien perusteella. Yleisavustusta ja vuokra-avustusta jaetaan vuosittain yhteensä 4 550 000 euroa. Lasten yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja oikeus turvalliseen lapsuuteen on palvelujen peruskivi. Eriarvoisuutta ja syrjäytymistä ehkäistään aktiivisesti. Leiki ja liiku -toiminta on hyvä esimerkki tasavertaisesta liikunnan mahdollistamisesta 5–6-vuotiaille lapsille. Elokuussa alkaneessa pilotissa liikkuu yhteensä noin 900 lasta ja tavoitteena on edelleen laajentaa toimintaa. Leiki ja liiku toiminnassa tehdään yhteistyötä suomen- ja ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen sekä liikuntaseuran kanssa.

Elinkeino ja työllisyys -tulosityksikön yhtenä tavoitteena on edistää kaikkien mukana oloa työelämässä, tämä osaltaan vaikuttaa espoolaisten hyvinvointiin. Vastuussa korostuu Espoo-tarinan mukaisesti erityisesti muun muassa nuorten työllistyminen. Työllisyyspalveluiden toiminta ja palvelut kohdistuu pääasiassa 18–29-vuotiaisiin nuoriin ja nuoriin aikuisiin Työllisyys Espoon toimipisteissä ja Ohjaamotalon verkostossa, mutta asiakkaina voivat olla myös alle 18-vuotiaat nuoret. Nuorten palveluita on kehitetty esimerkiksi nuorten asiakasraatien kautta. Lisäksi elinkeino ja työllisyys -tulosityksikkö vastaa kansainvälisten osaajien pitovoiman edistämisestä ja järjestää muun muassa Hello Espoo -tapahtumia. Ne lisäävät uusien espoolaisten tietoisuutta kuntalaisille tarjottavista palveluista, kuten lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksista sekä varhaiskasvatuksen ja opetuksen palveluista.

Kaupunkiympäristön toimiala edistää ympäristön kehittämistä tasapuolisesti kaikki asukkaat ja käyttäjät huomioiden. Lasten oikeuksien tukeminen on huomioitu maankäyttö- ja rakennuslaissa, jota noudatetaan rakentamisessa. Toimiala rakentaa ja ylläpitää lasten päiväkotia, kouluja sekä asukaspuistoja. Liikuntapaikkoja, kuten pelikenttiä, uima- ja urheiluhalleja rakennetaan ja ylläpidetään yhteistyössä elinvoiman tulosalueen kanssa. Toimiala edistää myös lähiluonto- ja viheralueiden rakentamista ja käyttöä sekä huolehtii liikenne- ja muusta turvallisuudesta.

2. Miten lapsibudjetoinnin kehittäminen Espoossa on alkanut?

Espoon kaupungin talousarvion ja taloussuunnitelman 2024–2026 laadintaohjeissa ei erikseen oteta kantaa lapsibudjettiin. Kunnan eri toimialojen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten osaamista sekä hyvinvointia. Kasvun ja oppimisen toimialan tehtävät kohdistuvat laajasti varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja nuorisopalveluihin. Elinvoiman tulosalueella edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia liikunnan ja kulttuurin keinoin. Talousarvion teksti ja taulukot erittelevät tarkemmin talouden ja toiminnan kohdistumisen eri tulosityksiköiden ja palvelujen osalta.

Kuten aikaisemmin mainittiin, hyvinvointialueiden toiminnan kehittämiseen tähtäävä kansallinen lapsibudjetoinnin pilotointi on vasta alkanut, syyskuussa 2023. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ei ole pilotoinnissa mukana.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Valtuustokysymys lapsen oikeuksien toteutumisesta ja lapsibudjetoinnista Hietanen-Tanskanen Ira ja 41 kaupunginvaltuutettua

Tiedoksi